

FINLAND WERKT AAN BOS EN HOUT

Finland is een van de landen waarvan Nederland voor zijn voorziening met houtprodukten in sterke mate afhankelijk is. Het verzorgde in 1985 een kwart van onze invoer van gezaagd naaldhout en krantenpapier; voor andere papieren en kartons en voor triplex was dat 20%. Het is daarom van belang om in het oog te houden wat zich in Finland op het gebied van bos en hout afspeelt. Onlangs is een soort Meerjarenplan voor de bosbouw in Finland gereed gekomen; in dit „Bos en Hout Bericht” aandacht voor dat „Bos 2000 Programma”. De gegevens zijn ontleend aan een artikel in het Finse Bosbouw tijdschrift „Silva Fennica”, en wel het eerste nummer van 1986.

Als men er van uitgaat dat 5 à 10% hout wel wordt gekapt maar het bos niet verlaat, kan uit eerdergenoemde cijfers de conclusie worden getrokken dat Finland meer dan 80% van zijn aanwas kapt. Datis een vrij hoog percentage. Men mag weliswaar theoretisch maximaal de aanwas elk jaar kappen, maar dat is inderdaad „theoretisch”. Er zijn altijd factoren, van velerlei aard, die belemmeren dat het maximum haalbare ook werkelijk uit het bos gehaald kan worden. Finland heeft sinds 1964 een omvangrijke netto-import van rondhout, vooral pulphout. De invoer van rondhout was in de jaren 1981-1985 maar liefst 6 miljoen m³, waarmee het land na Japan de grootste rondhoutimporteur ter wereld was. De export van rondhout beliep slechts 200.000 m³.

Het bosbouwprogramma in grote lijnen

Het Meerjarenprogramma voor de Finse bosbouw, in feite een lange-termijn programma voor bosbouw én houtverwerkende industrie, beoogt de jaarlijkse kap tot 2010 te doen stijgen met 15 miljoen m³. Om dit te bereiken moet de jaarlijkse kapvlakte aan het einde van deze eeuw met bijna een derde zijn verhoogd. Volgens het programma zullen dan de groei in beschikbaar rondhout en het toenemende verbruik van houtprodukten een jaarlijkse productieverhoging van ongeveer 3% in de hele houtverwerkende industrie mogelijk maken. Dit zou dan hetzelfde zijn als de nagestreefde groei van het Bruto Nationaal Produkt. Het Meerjarenprogramma is echter zeker niet eenzijdig. Het besteedt ook aandacht aan de andere bosfuncties en probeert die met de houtproductie beter dan nu te integreren.

Organisatie van het programma

Bij de opzet van het programma heeft men een weg gevolgd die duidelijk afwijkt van wat er in Nederland met het Meerjarenplan Bosbouw is gebeurd. Wel moet worden gezegd dat ons Plan uitgebreider en veelzijdiger is dan het Finse programma, voor zover ik dit althans kan opmaken uit de publikatie in het Finse bosbouw tijdschrift. Maar daar staat tegenover dat de opstelling van het programma in Finland vanaf het begin in nauwe samenwerking tussen overheid en het bedrijfsleven is geschied. Op 21 februari 1983 werd een comité ingesteld dat bestond uit een groep leidende vertegenwoordigers van de verschillende

De huidige bos- en houtsituatie in Finland

Finland heeft ongeveer 20 miljoen ha gesloten bos, bijna 60% van de totale oppervlakte van dit land. Daarvan wordt 19,5 miljoen ha als exploitabel beschouwd.

Het bos is voor ruim 70% in bezit van particulieren; een tiende hiervan (7,5% van het totaal) is in eigendom bij de industrie.

Het bosbezit is zeer versnipperd. Ruim 70% van het particuliere bos bestaat uit bezittingen van minder dan 100 ha; de gemiddelde bezitsgrootte is slechts 40 ha. Verder gaat steeds meer „boerenbos” over in handen van stedelingen die vaak minder interesse in bosexploitatie hebben. Deze factoren vormen een groot probleem in het Finse streven om de houtoogst te stimuleren, temeer daar het particuliere bos overwegend in het zuiden van het land voorkomt waar de bossen de grootste productie-capaciteit hebben. De staande houtvoorraad in het exploitabele gesloten bos is 1,57 miljard m³ (81 m³ per ha), waarvan 82% naaldhout. Ongeveer 45% bestaat uit grove den, 37% uit spar en 15% uit berk.

De netto jaarlijkse aanwas van het exploitabele gesloten bos van Finland bedraagt 62 miljoen m³ met schors; zonder schors gerekend is dit ruim 53 miljoen m³. Daarvan is 78% naaldhout.

De jaarlijkse kap in Finland bedroeg in de periode '81 tot '83 ruim 40 miljoen m³. Daarvan was bijna 17 miljoen m³ zaaghout, 18,5 miljoen m³ vezelhout terwijl de rest hoofdzakelijk uit brandhout bestond. Dit zijn hoeveelheden zonder schors.

belangrijke belangengroepen. Dit comité stelde werkgroepen in voor bosteelt en bosbeheer, voor houtproductie en voor het multifunctionele gebruik van het bos met als taak alle informatie te verschaffen die nodig was voor het opstellen van het bosprogramma.

Er werd uitgegaan van een vergelijking van verschillende scenario's, zowel met betrekking tot de toekomstige oogst als ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen in de houtverwerkende industrie. Die scenario's werden op hun bedrijfs-economische consequenties door-gerekend, waarbij belangrijke factoren zoals verschuivingen in de vraag naar produkten van de houtverwerkende industrieën en het totaal-effekt van het multifunctionele gebruik van het bos konden worden betrokken. De resultaten van die vergelijking van verschillende mogelijkheden, inclusief de bedrijfseconomische berekeningen, hebben de uiteindelijke doelstellingen van het Meerjaren-programma bepaald. Evenals bij het Nederlandse Meerjarenplan Bosbouw werd niet volstaan met het definiëren van die doelstellingen maar werd ook getracht de economische, industriële en bospolitieke instrumenten, nodig om de doelen te bereiken, te omschrijven.

Doelen van het programma

Uitgangspunt voor een bos- en houtbeleid is de welvaart van de maatschappij door middel van de exploitatie van bossen te verhogen. De belangrijkste doelen van de bospolitiek zijn:

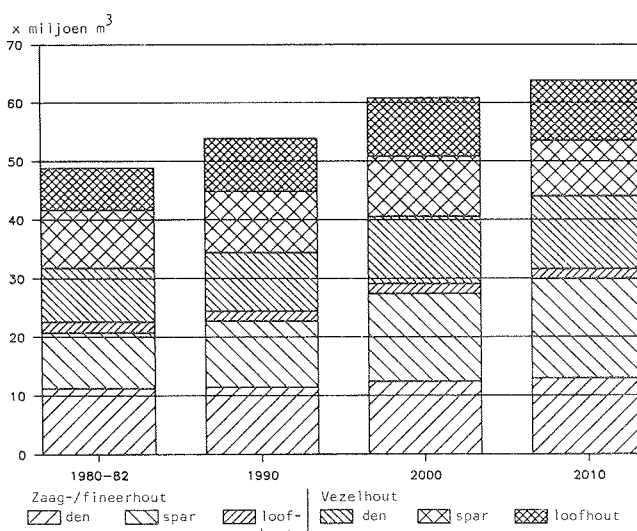
1. Ondersteuning van de algemene doelen van de economische politiek.
2. Een uitgebalanceerde ontwikkeling van verschillende gebruiksvormen van bos.
3. Een volledig gebruik van de productiecapaciteit van bosgrond.
4. Economische uitvoerbaarheid van de nodige maatregelen.
5. Een op elkaar afstemmen van enerzijds hoeveelheid en sortimentensamenstelling van het in de industrie benodigde hout en anderzijds de oogstcapaciteit.
6. Het scheppen van gunstige condities voor een levensvatbare houtverwerkende industrie.

In de Finse bosbouw zijn in de laatste drie decennia al aanzienlijke investeringen in bosteelt en bosverbetering gedaan om de houtproductie te verhogen. Dit resulteerde in een verhoging van de potentiële jaarlijkse oogst sinds het midden van de vijftiger jaren met 13 à 14 miljoen m³. Tegelijkertijd daalden het gebruik van brandhout en de export van rondhout aanzienlijk. Maar de hout-

importen namen tegelijkertijd sterk toe. Want hoewel het industriële verbruik van de grondstof hout meer dan verdubbelde, was de algemene trend in de jaarlijkse oogst een lichte afname. Een groeiend deel van de potentiële oogst bleef sinds het midden van de jaren zestig dus ongebruikt. Het verschil tussen de jaarlijks mogelijke oogst en de totale kap was door de jaren heen ongeveer 10 miljoen m³ per jaar, hoofdzakelijk in de vorm van zwaar sparrehout en van loofvezelhout. Dat staat gelijk aan ruim 15% van de oogstmogelijkheden. In verband met de eerder genoemde doelen is het hoofdaccent in het „Bos 2000 Programma” gelegd op het verhogen van de houtoogst. Tegelijkertijd wordt er aandacht besteed aan de rol van bosteelt en bosverbetering bij het structureel verhogen van de houtaanwas en daarmee van de toekomstige oogstmogelijkheden.

Gevolgen van het multifunctionele gebruik van het bos voor de houtproductie

Het programma probeert een betere integratie van houtproductie en andere gebruiksvormen van het bos te bereiken. Daarmee loopt het parallel met ons Nederlandse Meerjarenplan dat eveneens en zelfs in zeer sterke mate hiernaar streeft. De oppervlakte bos die in Finland werd gereserveerd voor primair natuurbescherming en recreatie, waar houtproductie dus ondergeschikt is, bestrijkt ongeveer 1,7 miljoen ha, oftewel 8,5% van de totale bosoppervlakte. Er wordt verwacht dat deze oppervlakte tot het jaar 2000 met ongeveer 0,1-0,2 miljoen ha zal toenemen. Voorzieningen ten behoeve van de multi-

Figuur 1. De oogststatistieken van het „Bos 2000 Programma”. De kap kan tot het jaar 2000 met jaarlijks 650.000 m³ toenemen. Ongeveer de helft daarvan is zwaar vurehout, eenderde grenen en loofvezelhout.

Tabel 1. De oogstdoelen van het „Bos 2000 Programma”.

Soort/ Sortiment	Gerealiseerd 1980-1982 miljoen m ³ /jaar	Oogstdoel miljoen m ³ /jaar		
		1990	2000	2010
Totaal	48.8	54.0	61.0	64.0
Grenen	20.5	21.5	24.0	25.5
Vuren	19.4	21.8	25.3	26.5
Loofhout	8.9	10.7	11.7	12.0
Waarvan:				
Zwaar hout	22.6	24.5	29.2	31.7
Grenen	11.3	11.5	12.5	13.0
Vuren	9.5	11.3	15.0	17.0
Loofhout	1.8	1.7	1.7	1.7
Vezelhout	26.2	29.5	31.8	32.3
Grenen	9.2	10.0	11.5	12.5
Vuren	9.9	10.5	10.3	9.5
Loofhout	7.1	9.0	10.0	10.3

funkionele functies van het bos zullen naar verwachting de jaarlijkse oogstmogelijkheden tot het jaar 2000 verminderen met totaal 2,2 miljoen m³ met schors (3 à 4%).

In het Finse programma wordt overigens gesteld dat meer aandacht moet worden besteed aan de behoefte aan meerzijdig gebruik van bos, naast de houtproductie, zowel bij de planning als bij de maatregelen die in de bosbouw worden genomen.

De nagestreefde oogstdoelen

In tabel 1 en in figuur 1 is weergegeven naar welke toekomstige oogst het Finse Meerjarenprogramma streeft.

Zoals eerder gezegd: De totale oogst moet in het jaar 2010 met 15 miljoen m³ zijn toegenomen. Dit betekent wel dat aan het eind van deze eeuw de kapvlaktes met bijna een derde moet zijn toegenomen. Dat is een interessante en zeer nuttige conclusie, want daarmee wordt een weg aangewezen om tot de verhoogde oogst te komen.

Een dergelijke planning ontbreekt in het Nederlandse Meerjarenprogramma. Men heeft daarin wel vastgesteld naar welke hutoogst men streeft maar daaraan niet conclusies verbonden over de omvang van de jaarlijks te oogsten bosoppervlakte. Toch is dat in het kader van de uitvoering van de plannen essentieel om de produktiedoelen ook werkelijk te kunnen bereiken. Er is in de Nederlandse houtwereld onrust ontstaan omdat die doelen nooit bereikt kunnen worden zonder dat drastische maatregelen worden genomen om de nu veel te beperkte jaarlijkse kapvlaktes op te voeren. Met andere woorden:

In Nederland blijft het bos te lang staan. Zo is bij de grove den de gemiddelde leeftijd toegenomen tot rond 50 jaar; dat betekent een omloop van omstreeks 100 jaar en dat is aanzienlijk langer dan wat nodig is om de produktiedoelen van het Meerjarenplan te kunnen halen.

Het bereiken van produktiedoelen houdt meer in dan alleen maar het opvoeren van de kap. Vooral voor een structurele verhoging van de oogst moeten maatregelen worden getroffen die te maken hebben met de wijze van bosteelt en met bosverbetering. Dat is in het Finse „Bos 2000 Programma“ voorzien. Daarbij is sterk rekening gehouden met het introduceren van methoden die zo min mogelijk schade aan het milieu toebrengen. Grote aandacht wordt besteed aan het voltooiën van bestaande drainageplannen aan het

eind van de eeuw. De bemesting in het bos zal in omvang worden verdubbeld. Dit alles gaat niet zonder verhoging van de kosten in de bosbouw. Men rekent op een stijging daarvan met 20 tot 30% aan het eind van de eeuw.

Als de doelen van het bosverbeteringsprogramma, waarop ik nu niet verder inga, kunnen worden uitgevoerd in de vorm waarin ze zijn voorgesteld, zou de staande houtvoorraad, dus de in de bossen aanwezige houtmassa, in 2020 met ongeveer 10% zijn gestegen en zou de jaarlijkse aanwas dan zijn toegenomen met ongeveer 20%. Men streeft voorts naar een verschuiving in de samenstelling van de houtvoorraad naar meer grove den.

De ontwikkelingsmogelijkheden van de houtverwerkende industrie

Men heeft in het Meerjarenprogramma de ontwikkelingsmogelijkheden van de houtverwerkende industrie tot het jaar 2000 onderzocht waarbij is uitgegaan van de nagestreefde oogstdoelen. Daarnaast is natuurlijk van belang dat men een indruk heeft hoe de consumptie van de belangrijkste houtprodukten gedurende de periode 1980 tot 2000 zich zal ontwikkelen. Daarvoor heeft men de volgende verwachting opgesteld:

Produktgroep	Wereld	West-Europa
	Jaarlijkse groei %	
Gezaagd hout	1,1 – 1,5	-0,7 – 0,7
Houten platen	2,2 – 4,7	2,4 – 4,6
Papier	3,3 – 3,7	2,5 – 2,8
Karton	2,8 – 3,5	2,0 – 2,8

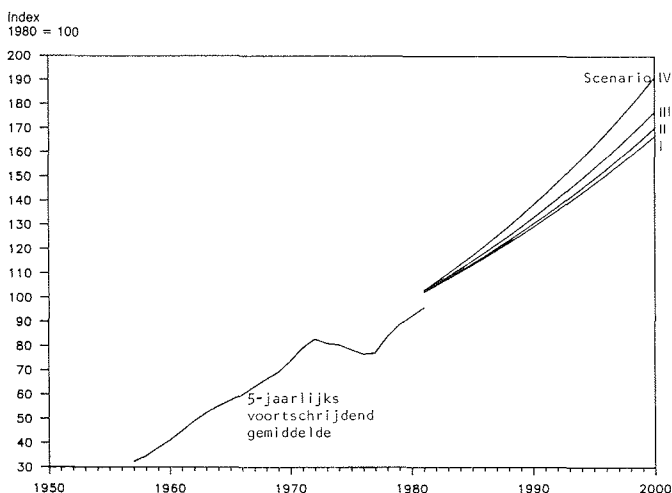
Samenvattend zou volgens deze schattingen de totale vraag naar industriële houtprodukten, gerekend naar de huidige structuur van de Finse export (voor Finland natuurlijk een belangrijk criterium!), tot het eind van deze eeuw met ongeveer 3% per jaar groeien.

Als de oogstdoelen van het programma worden bereikt zal de grondstofbasis voor de rondhoutverwerkende industrieën jaarlijks met 650.000 m³ worden versterkt. In het programma wordt duidelijk verschil gemaakt tussen de ontwikkelingen bij de verschillende houtprodukten. Het richt zich daarbij sterk op de situatie op de exportmarkten. Het vermeldt dat gebleken is dat produkten die gebaseerd zijn op cellulose, voldoende concurrerend zullen zijn zodat daar in de toekomst blijvend vraag naar zal zijn. Daarnaast wordt er echter

op gewezen dat in de afgelopen jaren in Europa, en dan doelt men op de belangrijke exportbestemmingen van Finse houtprodukten, structurele veranderingen hebben plaatsgevonden in de voorziening met gezaagd vuren en loofhoutpulp. De pulpproductie in Europa, vooral in Spanje en Portugal, wordt meer en meer gebaseerd op nieuwe bosaanleg, waaronder plantages van Eukalyptus. Ook zijn in continentaal Europa nieuwe zagerijen gebouwd. Die zijn, doordat ze dichterbij de consumenten liggen, op de Europese markt al meer concurrerend dan de Finse produkten. Daarom stelt het Programma dan ook dat in de komende jaren de Finse houtverwerkende industrieën grote investeringen moeten doen in produktontwikkeling en marketing.

In het Programma worden vier ontwikkelings-scenario's voor de houtverwerkende industrie geanalyseerd, die van elkaar verschillen ten aanzien van de hoeveelheden gezaagd vurenhout en pulp. De desbetreffende gegevens zijn in tabel 2 en figuur 2 weergegeven. De grondstoffensituatie voor de zaagindustrie zal voor de rest van deze eeuw gunstig blijven, aldus het Programma. De produktie van gezaagd grenen kan in vergelijking met het niveau van het begin van de jaren '80 licht toenemen, en de produktie van gezaagd vuren zal aanzienlijk stijgen als het produkt concurrerend wordt gemaakt voor de internationale markt. Maar willen de oogstdoelen bereikt worden, wil dus de afzet uit de Finse bossen optimaal zijn, dan zal het waarschijnlijk nodig zijn dat de bosbouw toenemende hoeveelheden zwaar sparrehout (=vuren) naar de pulpindustrie afzet, hoofdzakelijk voor de produktie van mechanische pulp. Dit betekent dat in tabel 2 genoemde scenario's III en IV de meest realistische zijn. Overigens opvallend dat ook hier weer een voortzetting van de sterk uiteenlopende ontwikkeling bij de produktie van papier (relatief goede groei) en van gezaagd hout (geringe groei tot stabiliteit) wordt verwacht. Maar in Finland trekt de bosbouw tenminste de consequenties! Tengevolge van de ongunstige concurrentiesituatie op de markt van spaan- en vezelplaten, worden hiervoor geen belangrijke produktieverhogingen voorzien. De toekomstige produktie van triplex hangt ervan af of de hoeveelheid vuren in dat produkt kan worden verhoogd. De groei in de houtverwerking in Finland zal dus hoogstwaarschijnlijk vrijwel geheel plaatsvinden in de pulp- en papierindustrie. De potentiële jaarlijkse groei van de pulpproductie als geheel zal

B O S E N H O U T B E R I C H T E N

Figuur 2. De ontwikkelingsmogelijkheden van de houtverwerkende industrie. Het productievolume van deze industrie als geheel kan met 3% per jaar groeien. Dit komt overeen met de geschatte lange-termijn groei in de vraag naar houtproducten.

Tabel 2. De ontwikkelingsmogelijkheden van de rondhoutverwerkende industrie volgens het „Bos 2000 Programma“.

Produktgroep	Gerealiseerd 1980-1982	Produktiemogelijkheden in 2000			
		Scenario			
		I	II	III	IV
		1000 m ³ /jaar			
Gezaagd naaldhout	8.522	11.900	10.600	9.500	8.500
Grenen	5.106	5.700	5.700	5.700	5.700
Vuren	3.416	6.200	4.900	3.800	2.800
Triplex	613	770	770	770	770
Spaan- en vezelplaat	970	1.000	1.000	1.000	1.000
		1000 ton/jaar			
Pulp	7.101	10.400	10.800	11.400	12.200
Mechanisch	2.	4.100	4.500	5.100	5.900
Chemisch	4.714	6.300	6.300	6.300	6.300

tot het eind van deze eeuw 2-3% zijn, en wel voor chemische pulp 1,5% en voor mechanische pulp 3 tot 5%. De productie in de papier- en kartonindustrie kan jaarlijks groeien met 3,5 tot 5%, aldus het Programma. Ook hier een interessante constatering die voor een importeur van halffabrikaten als Nederland van structurele betekenis is: De productie van papier in Finland zal aanzienlijk sneller stijgen dan die van pulp en dat betekent dat meer pulp in eigen land tot papier zal worden verwerkt en dat minder pulp voor export beschikbaar zal zijn. Volgens het Programma biedt de groei in de houtvoorziening de mogelijkheid tot een jaarlijkse stijging van 3% in de productie van de totale houtverwerkende industrie tot het eind van de eeuw. Dit zou overeenkomen met de ten doel gestelde groei van het Bruto Nationaal Produkt. Die produktieverhoging veronderstelt echter dat het functioneren, de concurrentiepositie en de grondstoffenvoorziening van de houtverwerkende industrieën op peil blijven en dat de structuur van hun houtverbruik wordt aangepast aan de samenstelling van de te verwachten oogst.

Instrumentarium voor het bereiken van de doelen

Het is heel opvallend dat het Finse Meerjarenprogramma wat het instrumentarium betreft bij voorbaat tot dezelfde conclusie komt als het Nederlandse Meerjarenplan voor de Bosbouw. Men stelt namelijk dat de doelen van het programma zo ambitieus zijn dat de maatregelen die nu zijn gepresenteerd daarvoor waarschijnlijk niet toereikend zijn. Men zegt dan ook dat het nodig is zich te beraden op additionele maatregelen die tijdens de uitvoering van het programma moeten worden genomen. Dit is vrijwel exact hetzelfde als wat ook het Nederlandse Meerjarenplan zegt waar het gaat om het bereiken van de houtproductiedoelen. Er is nog een parallel tussen de twee: In beide gevallen wordt gesteld dat de stand van zaken moet worden geëvalueerd na een periode van vijf jaar. Het Programma van de Finnen werkt dit wel iets meer uit, is wat meer concreet. Dat geldt nog meer voor de controle op de uitvoering. Eerst nog iets over het instrumentarium

zelf. Uiteraard ligt een zwaar accent op de beheersplanning in de Finse bossen en, in dat verband, op intensivering van voorlichting en dienstverlening aan de boscigenaren. In het begin van de jaren negentig zullen er beheersplannen moeten zijn gemaakt voor 90% van de bossen van particuliere eigenaren. Men beoogt blijkbaar een zeer intensieve voorlichting en ook controle op de uitvoering van de beheersplannen. In dat verband zal de staf van de bosbouw-dienst in de verschillende bosdistricten worden uitgebreid. Ook hier een groot verschil met Nederland: Bij ons is van een integraal uitvoeringsplan voor het Meerjarenplan Bosbouw nog geen sprake, noch van een aanpassing van het personeelsbestand van het voor de uitvoering van dit Plan onmisbare Staatsbosbeheer. (Wellicht is hier het wachten vooralsnog op duidelijkheid rond de structuur van het Staatsbosbeheer zelf?). Nogmaals terug naar Finland: Andere manieren om de verhoging van de houtproductie te verwezenlijken, een verhoging zoals in het Programma voorgesteld, omvatten de ontwikkeling van het bosbezit, de boswetgeving en bosbelastingen, verhoging van de effectiviteit van samenwerking in de bosbouw op regionaal niveau en verbetering van het functioneren van de houtmarkt. Men wil streven naar een effectieve, constructieve samenwerking tussen de verschillende belangengroepen. Verder staat in het Programma nadrukkelijk dat bij het opvoeren van de vraag naar hout een centrale rol wordt gespeeld door investeringen in de industrie, de buitenlandse handelspolitiek van Finland en een effectieve marketing van houtproducten en onderzoek.

Tenslotte en kortom:

Een interessant ontwikkelingsprogramma voor bos en hout in Finland, goed opgezet in nauw overleg met en medewerking van het bedrijfsleven, realistisch, sterk gericht op uitvoerbaarheid en met de heilige wil om het door een goede controle en evaluatie volledig tot uitvoering te brengen.

Ir. H.A. van der Meiden

Stichting
Bos en Hout
Bosrandweg 5,
postbus 253
6700 AG Wageningen
Tel. 08370-10121

